

Monika Stachová

Identita karpatských Němců v období meziválečného Československa (bakalářská práce FF UK, 2015, 133 stran)

Posudek vedoucího práce

Monika Stachová sepsala v mnoha ohledech mimořádnou bakalářskou práci. Ptá se v ní po proměnách identit a lojalit tří německojazyčných skupin na Slovensku v období 1918 – 1938. Ústřední otázky formulované v úvodu studie míří ke vztahům mezi jednotlivými jazykovými skupinami a k identitě pocíťované „zdola“, což je velice ambiciózní úkol překračující hranice dosavadního poznání o tzv. karpatských Němcích.

Autorka v první části práce nastiňuje historický vývoj Němců na Slovensku a menšinovou politiku meziválečného Československa, jako dva důležité kontexty zkoumaného tématu. Následně formuluje hlavní otázky a podhaluje svá metodologická a teoretická východiska; konstruktivistické i sociálně historické teorie moderního nacionalismu (Benedict Anderson, Miroslav Hroch), identita a v důsledku toho i etnicita jako dynamická kategorie proměňující se v interakcích s okolním světem (Zygmunt Bauman) a funkce kolektivní paměti v rámci utváření společenství (Maurice Halbwachs, Jan a Alleida Assmannovi, Pierre Nora). V rámci přehledu dosavadní literatury k tématu své práce pak autorka ukazuje, že se (převážně slovenští) historici doposud věnovali spíše vztahu československého státu a slovenské společnosti k tamnímu německy hovořícímu obyvatelstvu, nikoliv ale strategiím budování kolektivní identity, jak probíhala uvnitř jednotlivých skupin německy hovořícího obyvatelstva na Slovensku. Právě toto tematické pole tvoří následně většinu obsahu tří ústředních empirických kapitol věnovaných postupně německy hovořícímu obyvatelstvu na Spiši, v tzv. Hauerlandu a v prešpurské (bratislavské) oblasti. Tyto kapitoly jsou dále vnitřně členěny zčásti chronologicky (situace v roce 1918, vývojové tendence do poloviny 20. let, proměny od poloviny 20. let do roku 1938) a zčásti tematicky (tradiční autority, proměny lojality a identifikace, vliv českoněmeckého prostředí, role školství, konstituování a formativní vliv Karpatoněmecké strany). Autorka přitom čerpá ze široké škály primárních pramenů z fondů Slovenského národního archivu, oblastních archivů v Bratislavě, Levoči a Banské Bystrici, a především z dobového lokálního německojazyčného tisku.

Práce pochopitelně není zcela prosta nedostatků. Mezi ty nejpodstatnější patří, navzdory logické struktuře, jistá nepřehlednost a košatost textu uvnitř jednotlivých

podkapitol. Na řadě míst je čtenář nucen s autorkou klopýtat různými oklikami, aby se posléze opět vracel k hlavnímu tématu té či oné podkapitoly. Práce jistě není zcela chaotická, vyžadovala by ale přece jen jisté zpřehlednění, lepší uspořádání informací a někde i jejich redukci. Kупení jednotlivostí či odbočky souvisí i s příliš těsnou vazbou na prameny (zejména články z dobového tisku), u první větší odborné práce samozřejmě pochopitelnou. Prospěla by větší odvaha k interpretaci, která by umožnila nahradit některé přímé citace nebo pouhé reprodukce napsaného prameny podloženým, ale přece jenom vlastním narativem. Ten by mohl být nejen čtenářsky stravitelnější, ale nakonec i přesvědčivější. Spěch provázející dokončování práce se vedle formulačních nedostatků bohužel podepsal zejména na jejím závěru. Geneze pojmu karpatský Němec, která tvoří jeho první část, je sem zařazena neorganicky. Patří spíše do úvodních kapitol, zvláště když je jedna z nich věnována problematice identifikace německého obyvatelstva na Slovensku. Třístránková druhá část závěru pak je zbytečně rychlým a letným shrnutím některých cenných poznatků studie. Právě zde se nabízel prostor pro komplexnější interpretaci rozsáhlého výzkumu a velice zajímavých zjištění roztroušených v předchozím textu, stejně jako pro formulaci obecnějších závěrů ohledně vlivu modernizace a s ní spjatého moderního nacionalismu na proměnu lokálních identit a dynamiku multietnického prostředí.

Všechny tyto dílčí problémy ovšem blednou ve srovnání s přednostmi práce a jejím celkovým přínosem pro historiografické poznání. Jak jsem již naznačil v úvodu, jedná se o originální uchopení tématu, které z této bakalářské práce činí mnohem více než pouhý školní nácvik historického výzkumu a odborného psaní. Již samotná volba „slovenské“ tematiky je z perspektivy současné české historiografické produkce k 20. století, která se často tváří, že Slovensko v rámci Československa neexistovalo, více než vhodná. Téma karpatských Němců je uchopeno z jiné, sociálně a kulturně historické, perspektivy než jak to činila dosavadní (převážně slovenská) historiografie a je navíc zpracováno na poměry bakalářské práce nebývale poctivě (co do šíře pramenné základny) a komplexně. Cenná je i kontextualizace a alespoň naznačená teoretická reflexe, jakkoli ta by mohla být o něco propracovanější.

Závěr je tedy v tomto případě více než jednoznačný; bakalářskou práci Moniky Stachové nejen doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnotit jako výbornou, ale zároveň se přimlouvám za její publikaci (po potřebných úpravách a komprimaci) alespoň formou studie v odborném časopise.

V Praze dne 23. srpna 2015

Matěj Spurný